

45419

Kmetijska zadruga.

Knjižica, ki uči, kaj kmetijske zadruge pomenijo,
kako se snujejo in kako se uspešno vodijo.

Spisal
Ivan Kač.

V Žalcu 1899.

V založbi pisateljevi. — Tiskarna sv. Cirila v Mariboru.

45419

IN = 030005877

Uvod.

Kdor pomaga ljudstvu do blagostanja, ta pomaga reševati socialno vprašanje.

Še ni dve leti, kar se je osnovala prva zadruga za kmetovalce na slovenskem Štajarskem, ki je prva s tako širokosežnimi pravili v Avstriji, in že je uvidelo kmečko ljudstvo veliko važnost in dobroto kmetijskih zadrug, uvidelo z njihovo pomočjo boljšo bodočnost. Ker me od vseh strani prosijo poduka in navodila o kmetijskih zadrugah in osebno ne morem vsem ustreči, zato pa sem spisal to knjižico kot navodilo vsem onim, kateri želijo po mojem navodilu snovati kmetijske zadruge. Pisal sem priprosto za priprosto ljudstvo, kar naj zadostuje, dokler ne pride kaj boljšega o tej stroki.

Žalec, 26. julija 1899.

Ivan Kač.

Kaj je kmetijska ali gospodarska zadruga?

Ako se združijo kmetje in gospodarji v skupine z namenom, da združeni in zjedinjeni delajo na to, da si izboljšajo svoje gmotno stanje, imenujemo to: Kmetijsko združenje ali kmetijska zadruga.

Če se pomenijo kmetje in gospodarji ene občine ali ene fare, da bodejo zanaprej v vseh rečeh kmetijstva in gospodarstva skupno delovali, ne več vsak za se, kakor dosedaj, ampak skupno, zjedinjeno, zložno, osnovali so si zadružno delovanje ali z drugimi besedami kmetijsko zadrugo.

Kmetijska ali gospodarska zadruga ni torej nič drugega kakor združeno, organizirano, zjedinjeno, složno in pravilno delovanje v prid in korist kmetijskega stanu.

Kmetje in gospodarji, ako hočete sami sebi dobro, ako ste sami sebi prijatelji, ako hočete sami sebe oteti propada in pogina, tedaj se zjedinite v kmetijske in gospodarske zadruge.

Ali so kmetijske in gospodarske zadruge potrebne?

Kmetijske in gospodarske zadruge so za kmeta tako potrebne, da brez njih kmet pogine, neha biti kmetovalec in postane uboren tlačan ogromnemu kapitalizmu in sužen brezvestnih izkoriščevalcev. Ako se kmet ne združi v eno celoto in tako združen ne zahteva svojih pravic, ako kmet sam ne bo izboljševal svojih zemljišč in se združil v skupno nabavo ali kupovanje vseh kmetijskih potrebščin in v skupno prodajo vseh svojih poljskih pridelkov in proizvodov, potem se njemu ni treba zanašati, da bi njemu drugi prostovoljno delili pravice, da bi njemu drugi pomagali. Ako se kmet ne zjedini, ako se ne združi, potem propade popolnoma in zgine pod težo kapitalizma.

Pred kakimi petdesetimi leti je bilo še vse drugače, kar zadeva kmečki stan. Kmet je takrat obdeloval svoje polje,

kakor ga obdeluje sedaj, toda stal je trdnejše, bil je bogatejši, kakor pa je danes v tem prosvitlenem času svobode. Pred petdesetimi leti plačeval je kmet malo davka, jedva deseti del današnjih davkov; priklad pa sploh ni bilo; dajal je pač kmet deseti del svojih pridelkov grajščinam, katerim je tudi storil ali delal tlako, zato pa so iste opravljale vso sodnijsko in politično državno službo. Takrat še kmet ni sekal svojih gozdov, ker mu tega storiti ni bilo treba, imel je zaklade v žitnicah, v hlevu in gozdu, njegovi troški so bili mali, ker ni bil razvajen v obleki in gizdavosti, družina in rokodelci so bili ceneji kot dandanes, vsled tega pa je imel kmet premoženje, je bil imovit in je živel veliko boljše kot živi sedaj, ko mora vse boljše pridelke prodajati; zato pa je bil kmečki stan takrat tudi trdnejši in čilejši.

Pred kakimi petdesetimi leti še ni bil kmet v Avstriji oziroma v Cislajtanijski mnogo ali pa prav nič zadolžen; vsaj vknjiženega dolga ni imel; a danes? dandanes pa je v deželah, zastopanih v avstrijskem državnem zboru, samo na zemljišču vknjiženega dolga pri 3500 milijonov, in ker pa je veliko tudi nevknjiženega dolga, (vzame se polovico od vknjiženega), je toraj kmet v naši Avstriji zadolžen z ogromno svoto 4750 milijonov goldinarjev. Ker imajo kmetje v Avstriji okroglo 30 milijonov hektarov zemljišča, pride na 1 hektar dolga 158 gld. Če računimo vrednost sedanjega zemljišča 1 hektar po 200 gld. torej vidimo, da je naše zemljišče zadolženo z več kot tremi četrtinkami svoje vrednosti, ker je na vsak goldinar vrednosti 79 kr. dolga.

Dragi kmet! Kaj porečeš ti k temu? Mar se ti ne ježijo lasje, ko vidiš, da nisi več gospodar ali sam lastnik svojega zemljišča? Solastniki so, in sicer v večji meri kot ti sam, upniki tvojega zemljišča. Mar nisi ti, dragi kmet, v tem položaju suženj kapitalizma? Mar nisi večji tlačan kot si bil kedaj? Mar ne delaš ti sedaj bolj kot si delal kedaj za druge, za kapitaliste, za obresti? In ako bodejo dolgi zemljišča tako naraščali kakor so naraščali do sedaj, ne bode, dragi kmet, v 25 letih nič več tvojega zemljišča, ampak tvoje zemljišče bode postalo popolna last tvojih upnikov, bode postala last velikega kapitala, in tedaj bodeš postal popolni suženj in tlačan.

Da se pa kmetovalec temu ogne, je edina pomoč ta, da se organizira, da se združuje. Kakor nastopi vojskovodja z veliko, dobro organizirano in zjedinjeno vojsko zoper sovražnika države, tako združeno in jedino mora nastopiti kmet

zoper svojega sovražnika, zoper veliki kapital. Ne vsegamogočni Bog, ne vlada ne moreta v tem oziru kmetu pomagati, ako si ne pomaga on sam iz lastne moči. Ako bi vlada kmetom tudi vse davke opustila, ne bilo bi ti prav nič pomagano, kajti svota zemljiščnega davka je premala, da bi se zgolj s to svoto otel kmetijski stan pogina. Tukaj je treba zdatnejših pripomočkov, tukaj je potreba velike moči, in to je združenje kmetov.

Kaj pa koristijo kmetijske zadruga?

Že skušnje nam jasno kažejo, da v jedinstvi je moč, da sloga jači in nesloga tlači. Kar ne premore jeden, to premoreta dva, to zmore, ako se zjedinijo v eno in isto podjetje, sto tiščoj ljudi. Kmetovalci zjedinjeni v kmetijske zadruga bodejo zjedinjeni delali na to, da si zboljšajo svoja zemljišča v vsakem oziru. Ako pa bode naše zemljišče neslo še enkrat do dvakrat toliko dobička kakor do sedaj, kar je prav lahko, ako se dela umno in pravilno, bode naše zemljišče tudi dvakrat toliko vredno, kakor je sedaj; in če bode našega zemljišča mesto 200 gld. hektar vreden 600 gld., potem pa ne bode naš upnik skoraj edini gospodar našega zemljišča, temuč gospodarji bodemo mi. Da si pa zboljšamo naša zemljišča, da ista pripravimo do še enkrat ali dvakrat tako visokega dohodka, kakor do sedaj, je neobhodno potrebno, da se zjedini v zadruga, kajti le takrat nam bode mogoče, da si skupno naročamo umna gnojila za naše travnike, dobra semena za naše njive, dobrih strojev za obdelovanje našega polja, dobre živine za zboljšanje živinoreje; če smo združeni v kmetijske zadruga, zahajali bodo k nam na naše zahtevanje učitelji za poljedelstvo in živinorejo, za vinarstvo in gozdarstvo, nas bodejo učili in nam pokazali tisto pot, ki pelje do blagostanja. Ko smo kmetje združeni v kmetijske zadruga, bodemo skupno po znižani ceni dobivali umna gnojila za svoje travnike, skupno bodemo odpeljavali vodo od premokrih in napeljavali isto na suhe travnike. Skupno bodemo naročali toliko travniških bran, kolikor potreba, da se vlačijo vsi naši travniki. Travnike bodemo v redu pognojili s tistim umetnim gnojem, kateri največ koristi. In kakor uči skušnja, pridelala se na umno obdelanem travniku dvakrat, celo trikrat toliko in boljše krme, kakor do sedaj. Če pa si pridelala kmet še dvakrat toliko

krme, kakor do sedaj, bode lahko redil še dvakrat toliko živine, kakor do sedaj. In ker bode imel kmet več živine in jo bode z boljšo krmo in obilnejše redil, kakor do sedaj, bode imel tudi več in boljšega hlevnega gnoja ter bode lahko boljše in obilnejše gnojil svoje polje. Ker pa bode kmet vsled združenja poučen o pravilnem obdelovanju polja, ter bode isto bolje gnojil, pridelal bode še dvakrat toliko in boljšega blaga, kakor do sedaj, in naravno je, da bode vsled tega imel tudi dohodke dvakrat tako visoke ko dosedaj. Če pa si znižamo kmetovalci stroške, kar se zgodi vsled skupnega naročila naših potrebščin in s skupnim zboljševanjem zemljišč, in ko si povišamo dohodke, kar se zgodi s skupnim umnim obdelovanjem polja, s pomnoženjem hasnive živine, z dohodki našega polja, s skupno prodajo naših pridelkov, potem pač ni dvoma, da se naše razmere zboljšajo. Kmetje si svoje stroške znižajo in svoje dohodke zvišajo, in recimo, da si znižajo stroške za 10% in zvišajo dohodke za 40%, to da skupaj 50% ali polovico sedanjih dohodkov več.

Če se računi, da nese jeden hektar zemljišča sedaj poprečno 4 gld. čistega dohodka, in mi vsled združenja ta dohodek za polovico zvišamo, toraj dobivamo mesto 4 pa 8 gld. poprečnega dohodka od 1 hektara zemlje, znaša to v celi Avstriji 120,000.000 več dohodkov od zemljišč, kakor do sedaj. Če računimo, da obrestujejo kmetovalci ves ogromni dolg 4750 milijonov s 5%, plačujejo na leto 237,500.000 gld. samo obresti. Za davke s prikladami plačujejo povprečno 45%, torej z obresti od dolgov 50%; tako jim ostane le polovica vseh dohodkov za vse druge potrebščine, kar pa ni dovolj; zato pa so kmetovalci od leta do leta več dolžni. Če pa so si kmetovalci vsled združenja svoje dohodke za polovico pomnožili in obrnejo teh pomnoženih dohodkov le 10% za poplačanje dolgov, izplača se ves ogromni dolg 4750 milijonov v teku 20 let popolnoma, in kmet je zopet svoboden in ponosen gospodar svojega posestva. Ker bode pa kmetovalec pri višjih dohodkih svojega zemljišča vedno zboljševal svojo posestvo, svoja poslopja, svoje orodje, bodejo pri tem tudi več in boljše služili rokodelci, obrtniki in poljski delavci, in tako se bode blagostanje ljudstva samo ob sebi dvignilo, in s tem bode socijalno prašanje rešeno.

Pa ne samo koristi višjih dohodkov od svojega polja bode imel kmetovalec po združenju v kmetijske zadruge, nego tudi druge reči so, katere bodo pomnožile dohodke in znižale stroške

gospodarjev. Kmetovalci, združeni v kmetijske zadruge, napravili si bodejo svoja skladišča; to so taki hrami, kamor bode vsak kmetovalec dajal vse blago, katero ima, da je proda. To blago se bode v teh skladiščih po strojih očistilo in za prodajo pripravno priredilo, da se o ugodnem času lahko proda po najboljši ceni. Po najboljši ceni pa zato, ker je blago očiščeno, pripravljeno in v veliki množini, ter ni potreba šele od kmeta do kmeta hoditi in za blagom popraševati, a tudi kmetu ni potreba blaga ponujati. Na ta način se bode blago oddajalo naravnost državi in drugim velikim odjemalcem in izostali bodejo vsi prekupci, ter blago se bode prodajalo po višji ceni nego doslej.

Združeni kmetje zavarovali si bodejo med seboj živino zoper nezgode, vsa svoja polja zoper točo in druge elementarne nezgode, in vse svoje imetje zoper ogenj. Ker bodejo organizovani, združeni in vsled združenja tudi prisiljeni, bode to vzajemno zavarovanje prav lahko in po ceni. Izostalo bode potem tudi toliko nesrečnega uboštva vsled nezgod, in kot ljudsko premoženje bode ostalo vse ono premoženje, katerega si sedaj kopičijo zavarovalne družbe in katero požre draga uprava vseh teh podjetij.

Zadružna organizacija kmetov prisilila bode deželno in državno vlado, da ustanovijo za poljedelce dovolj strokovnih šol, da se izgoji dovolj strokovnih učiteljev in uradnikov, da bode vsak kmet vsaj toliko izobražen v svoji stroki kakor je sedaj meščan in obrtnik. Zadružna organizacija kmetov prisilila bode vlado, da se upelje dovolj kulturnih svetov in kmetijskih kamor, kjer bodejo imeli kmetovalci odločilno besedo, kjer se bode moglo uplivno govoriti, kedar se sklepajo postave, tikajoče se kmetijstva in colninskih zvez. Ker pa je vse to le takrat mogoče, ako so kmetovalci združeni v kmetijske zadruge, zato je razvidno, da so kmetijske zadruge potrebne in da brez njih kmečki stan mora propasti.

Kako se snujejo kmetijske in gospodarske zadruge?

Kmetijske in gospodarske zadruge se snujejo na podlagi združne postave z dne 9. aprila 1873., drž. zak. št. 70. Za to ni drugega potreba, kakor resne volje, združiti se. Če se v eni občini ali fari dogovorijo, recimo 30 ali 50 gospodarjev, in ti se zedinijo s skupnim smotrom, osnujejo zadrugo. V to

svrho je potreba, da pridejo enkrat skupaj, da skliče jeden ali drugi osnovalni shod. Pri tem shodu se prečitajo zadružna pravila, katerih vzorec (števil. 1.) je pridjan ob koncu te knjižice; če so pravila všeč vsem ali vsaj večini navzočih, potem se spiše zapisnik osnovalnega zborovanja, ta zapisnik (uzorec števil. 2.) podpišejo vsi, kateri hočejo pristopiti k zadrugi in sicer s črnilom. Ko je zapisnik podpisan, izvolijo zadržniki izmed sebe odbor in nadzorništvo v smislu pravil, zapisnik se potem sklene in po začasnem odboru podpiše. Na to gredo načelnik, njegov namestnik, tajnik in blagajnik k c. kr. okrožni sodniji, ali če ta ni blizu, k c. kr. notarju, vzamejo s seboj dvakrat prepisana zadružna pravila, na koncu katerih so zapisani kot zadnji paragraf vsi udje odbora s krstnim imenom, priimkom, stanom in stanovanjem, ter zapisnik osnovalnega zborovanja, da c. kr. okrožna sodnija pravila zadruga vknjiži v zadružni seznam in da vknjiži podpise načelnikstva. Najboljše je, da se pustijo pravila in podpisi načelnikstva po notarju vknjižiti, kateri preskrbi tudi kolekovanje. Ko dobi zadruga vrnjena pravila in osnovalnega zborovanja zapisnik s klavzulo vknjiženja, tedaj je zadruga osnovana in more pričeti svoje delovanje.

Kako morajo kmetijske zadruga svoje delovanje pričeti in kako delovati.

Vsake kmetijske in gospodarske zadruga prva in največja dolžnost je, da si izvoljeno načelnikstvo stavi kot svoje načelo, delati z vsemi postavno dovoljenimi sredstvi na to, da se blagostanje zadržnikov po mogočnosti povzdigne. Zato bode načelnikstvo takoj po vknjiženju sklicalo generalni zbor vseh zadržnikov, da sestavi ta poslovni red načelnikstva in da sklene, kaj bo treba najpoprej ukreniti. Vsaka zadruga naj takoj pri prvem občenem zboru sklene, da pristopi kot ud k zvezi kmetijskih zadržug, ker le tedaj, ko bode v zvezi veliko zadržug, bode vsake zadruga delovanje uspešnejše in koristnejše; kajti v načelnikstvu zaveze so izobraženi in skušeni možje kmetovalci, kateri bodejo vedeli in hoteli le to ukreniti, kar je občno koristno za napredek kmetijstva.

Vsaka kmetijska zadruga naj izvoli v načelnikstvo izobražene in knjigovodstva večje može, kateri imajo srce in razum za kmečki stan in kateri so veččaki v umnem kmetijstvu ter neodvisni. Vsaki kmetijski zadrugi je potreba ene sobe za za-

družno pisarno, kjer se naj nahaja pisalna miza, omara za pisma in knjige in miza za odborove seje.

Vsaka kmetijska zadruga mora imeti potrebne knjige za svoje knjigovodstvo, in sicer:

1. Knjigo združnikov (obrazec 3.)
2. Dnevnik (obrazec 4.)
3. Blagajnično knjigo (obrazec 5.)
4. Knjigo naročnikov (obrazec 6.)
5. Knjigo upa in dolga (obrazec 7.)
6. Knjigo blaga (obrazec 8.)
7. Knjigo deležev (obrazec 9.)
8. Glavno knjigo (obrazec 10.)
9. Zapisnik glavnih sej.
10. Zapisnik odborovih sej.
11. Kopirno knjigo.

Vse te knjige morajo biti vestno in natanko pisane, morajo se vedno strinjati, ne sme se v njih nič popravljati, in morajo biti vedno v redu ter nadzorništvu vedno na razpolago za pregled. Ker pa ni priprostemu človeku ravno lahko vseh teh knjig pravilno in natančno voditi, zato pa si naj izvoli zadruga za ta posel večšega moža kot tajnika in naj istega tudi primerno za njegov trud odškoduje.

Ko se bode osnovalo dovolj kmetijskih zadrug, in se bodejo zgradila skladišča, bodejo pisarne za zadruge s skladišči v zvezi in tam se bode nastavil posebni uradnik, veščak v kmetijstvu in v trgovini ter knjigovodstvu, in takrat bodo pričele kmetijske zadruge svoje uspešno delovanje. Da pa temu ne bode tako dolgo, povedati moram tukaj iz popolnoma zanesljivega vira, da pošlje vlada na Dunaju že to leto več mož v kraje, kjer že kmetijske zadruge prav uspešno delujejo, da se tam v vsem temeljito poučijo in potem doma druge v tem izobrazijo. Kakor imajo posojilnice in hranilnice posebno vrsto izobraženih uradnikov, tako morajo imeti tudi kmetijske in gošpodarske zadruge svoje posebno zato izobražene uradnike, ker le tedaj bode imelo delo pravi in resnični uspeh. In to napravo in take uradnike pa bomo le takrat dobili, ako se zjedinito v kmetijske zadruge vsi kmetovalci, kajti brez zadrug bili bi uradniki odveč.

Ko se je kmetijska zadruga osnovala, izvolila si svoje načelnništvo in nakupila vse potrebne knjige, potem pa začne delovati s tem, da prosi deželo za učitelje v poljedelstvu in živinoreji. Prvi bode ljudi podučeval, kako si zboljšajo svoje

travnike, da pridelajo več živinske krme, kako si zboljšajo svoje polje, da pridelajo več in boljšega blaga, drugi pa bode poučeval, kako da si zboljšamo našo živino in kako da živalske proizvode, postavim mleko, najboljše v denar spravimo. Ko bodejo tako kmetijske zadruge vedno in vedno zahtevale učiteljev v poljedelstvu in živinoreji, bodejo dežele primorane jih toliko nastaviti, da bode ljudstvo lahko povsod in večkrat dobivalo koristnega poduka.

Ko bodejo združniki poučeni o umnih gnojilih, je delo združnega načelnštva, da taka gnojila naroča in vse zadruge bodejo najboljše storile, da se obrnejo do zveze in ta potem naroča skupno, naj si bode umno gnojilo, živinska ali kuhinjska sol, žito in semena ali druge potrebne reči, ker le takrat, ko se bode veliko skupno naročalo, pride vsako blago ceneje in zanesljivo dobro.

Kakor pri kupovanju, ravno tako pa se ravna vsako načelstvo pri prodaji enega ali drugega poljskega blaga, sadja, vina, lesa, živine itd., vsak ud zadruge naznani načelnštvu takoj, ko je pridelal, koliko ima tega ali onega blaga na prodaj, in sicer se naj rabijo za to posebne tiskovine, katere bode zveza razposlala. V to tiskovino zapiše ud zadruge, kar ima na prodaj, in to, kar želi kupiti. Načelnštvo zapiše to v knjigo naročnikov, sešteje vsako svoto in pošlje vsa naročila takoj zvezi zadrug, da ta vé, kaj in koliko je blaga kupiti potreba. Le tedaj, če bodejo zadruge tako organizirane, bode delo lahko in uspešno in kar je največje vrednosti, obče-koristno.

Ali je treba kmetijskim zadrugam tudi kredita?

Kakor vsakemu drugemu podjetju, ravno tako je treba tudi kmetijskim zadrugam kredita. Zato je treba, da si pridobi vsaka kmetijska zadruga iz svoje provizije pri poslovanju rezervni zaklad, in da stopi vsaka v zvezo s kakim denarnim zavodom, ali da si tak denarni zavod ustanovi sama. Vsaka kmetijska zadruga mora gledati, da si zagotovi po svoji velikosti za več tisoč kredita pri enem ali drugem denarnem zavodu in to zato, da bode imela denar na razpolago, ako treba za združnike to ali ono kupiti; kajti ako se blago takoj plača, je ceneje, udje zadruge pa nimajo vselej denarja da plačajo blago takoj. Dalje mora biti potrebni denar, da se dá udom na blago potrebna predplača, da potem lahko čakajo s

prodajo do najprimernejšega časa in jim ni treba prodati blago za vsako ceno oderuhom. Ker se bodejo od tega najetega denarja plačevale obresti, zato pa se te obresti, katere itak le malenkost znašajo, prav lahko pri blagu vračunijo. Le jeden tak slučaj. Zadruga kupi jeden vagon umetnega gnoja, kateri stane 300 gld., zato vzame denar na posodo po 5% obresti na tri mesece. Obresti znašajo za tri mesece 3 gld. 75 kr., blago pa, ker se je takoj plačalo je 2% ceneje, to je 6 gld., torej je zadruga na dobičku 1 gld. 25 kr. Še bolj pa se kaže dobrota dobička pri prodaji blaga. Le jeden primerljaj: Zadrugi eni ene zadruga imajo na prodaj 3 vagone, to je 300 meterskih centov pšenice. Ker potrebujejo denar, da se jim predplače 50% po takratni ceni, recimo za 1 met. cent. 5 gld., torej je treba posojila 1500 gld. za pol leta, obresti po 5% znašajo 34 gld. 50 kr. a žito, ker ga je mnogo skupaj, pa se je prodalo po 12 gld. meterski cent; torej so udje zadruga pridobili 600 gold., ker se je s prodajo čakalo do ugodnejega časa.

Iz tega je torej razvidno, da je neobhodno potrebno, da si pridobi vsaka kmetijska zadruga potreben kredit in da si istega za vsak čas zagotovi. Če si vsaka kmetijska zadruga zagotovi od 5 do 10 tisoč kredita, ako ga potrebuje, in je v zavezi 100 kmetijskih zadrug, imajo te na razpolago od pol do enega milijona kredita, in to je že kredit, s katerim se zamore veliko koristnega storiti.

Da si pa zadruga pridobijo potrebnega kredita, zato je potreba, da je dovolj udov pri vsaki zadrugi, da so vplačani vsi deleži, in da se izjavi generalni shod ali zbor zadruga za ta ali oni kredit, za katerega je porok. Ker pa so udje ene zadruga sami za sebe lahko porok, ker sami sebi bodejo gotovo zaupali, zato pa je tako poročstvo lahko in kredit zagotovljen.

Kaj naj kmetijske zadruga od vlade zahtevajo, in zakaj naj vlado prosijo?

Kmetijske zadruga naj se v prvi vrsti same na sebe naslanjajo, same iz lastne moči naj skrbijo, da si opomorejo. In če se bodejo kmetijske zadruga ravnale po mojih nasvetih in nasvetih drugih izkušenih in strokovnjaško izobraženih mož, bode njim delo lahko in uspehi gotovi in blagostanje kmečkega stanu se bode vidoma dvigalo. Kar zamorejo kmetijske zadruga od deželnih odborov in od osrednje vlade zahtevati, je

to, da le-ta pošlje in dá zadrugam dovolj učiteljev v kmečkih potrebah na razpolago, da ustanovi dovolj kmetijskih strokovnih šol, da skrbi za strokovnjake in da na razpolago zadrugam dovolj strokovno izobraženih uradnikov, da vpliva na upraviteljstvo železnic in parobrodov, da se dosežejo za dovažanje in odvažanje poljedeljskih potrebščin in pridelkov ugodne znižane cene, da se ustanovijo kulturni sveti in kmetijske komore in dobijo kmetovalci primerno število svojih zastopnikov v deželnem in v državnemu zboru. To so reči, katere morejo kmetijske zadruge od dežele in od države tirjati, in katere naprave in potrebne zastope bodejo tudi kmečke zadruge dosegle, ako se povsodi osnujejo in v zavezo zjedinijo.

Kar pa zadeva subvencij ali denarnih podpor od strani dežel ali države, pa se naj nobena zadruga preveč ne zanaša, kajti dežele, kakor država nimajo dovolj denarja na razpolago, da bi mogle z njim kmetijske zadruge podpirati. Toda malih podpor ali brezobrestnih posojil pri zgradbi potrebnih skladišč in pri nakupu potrebnih strojev za poljedelstvo, mlekarstvo, vinarstvo, gozdarstvo itd., itd. pa bodejo dežele in država vedno rade dale, saj se gre le za njih lastno korist in bogastvo. Zato se naj vsaka zadruga, ko se osnuje, obrne s prošnjo do zveze; ta bode potrebščino podpore preiskala, in ako je v resnici za povzdigo blagostanja zadržnikov v korist, prošnjo podpirala, in pripomoč dežele in vlade je gotova.

Se li naj pečajo kmetijske zadruge tudi s politiko?

Tukaj moramo odločno povdarjati in naglašati, da v kmetijskih zadrugah politika nima prostora in nima nič opraviti ter naj bode in mora biti tako izključena, kakor okužen človek iz človeške družbe. To so sicer jako ostre besede in morda marsikateremu ne bodo všeč, toda kdor s kmečkim ljudstvom v resnici dobro misli, kdor je njegov odkritosrčen prijatelj, ta ne bode zanašal politike v kmetijske zadruge. Kmetijske zadruge morajo biti ognjišče dela, miru in sloge, tukaj se ne sme spoznati nobeno strankarstvo, tukaj mora vladati le eno geslo: vsi za jednega, jeden za vse. Pri kmetijskih zadrugah imajo pristop vsi stanovi, kateri se hočejo zjediniti v skupno delovanje za blagor ljudstva, pristopa pa nimajo strankarski, politični zagrizenci, sebični in hinavski ljudje, in taki se morajo

iz kmetijskih zadrug izključiti, pa naj bo si Peter ali Pavel!

Le tedaj, če so se združili v kmetijske zadruge močje, za blagor ljudstva vneti in za skupno delo v povzdigo kmečkega blagostanja jedini in složni, le takrat bodejo kmečke zadruge na zdravih in trdnih tleh, in le takrat bodejo dovedle ljudstvo do resničnega in stalnega blagostanja.

Ali se je potreba kmetijskih zadrug komu bati, morejo te komu škodovati?

Za odgovor temu stavku bi pač zadostoval izrek: „Celi svet ima denar, če ga ima oratar!“ Naj pa temu še nekoliko dodam. Kmetijske zadruge ne morejo nikomur, nobenemu stanu škodovati, pač pa vsakemu stanu koristiti, razven dosedanjemu velikemu kapitalu, brezvestnim oderuhom in izkoriščevalcem ljudstva. Tem bodejo kmečke zadruge na vsak način na kvar, toda boljše je, da trpi škodo jeden kapitalist, kakor pa milijoni ljudstva.

Kar pa zadeva naravnost obrtni, trgovski in rokodelski stan in kar zadeva uradniški in vojaški stan, bodejo pa vsi ti le na dobičku, ko se povsodi osnujejo in organizirajo kmečke gospodarske zadruge. Ko se bode dvigalo umno gospodarstvo, poljedelstvo, živinoreja, gozdarstvo in druge stroke gospodarstva ter bode naraščalo blagostanje kmečkega ljudstva, rastle bodejo tudi potrebščine, katere bodejo pridobivali in prirejali trgovci in obrtniki. S skupnim organizovanjem zalaganjem vojaških in uradniških skladišč dobivali bodejo ti vsako blago in živila sveža, pristna in ceneja, ravno tako konzumna društva tovarn in rudokopov, in ravno tem potem pa bode raslo premoženje tudi teh stanov. In prišel bode čas, ko se bodejo zjedini na polju delavnosti in umnega gospodarstva kmetijski, trgovski in rokodelski stan v skupno delovanje, v povzdigo ljudskega blagostanja, v skupno delovanje zoper izsesavajoči veliki poedini kapital, in takrat bode rešeno socijalno vprašanje. Iz rečenega je pač razvidno, da se kmečke organizacije ni treba bati, nego h kmetijskim zadrugam naj pristopijo ne le samo kmetovalci, duhovniki in učitelji, nego tudi trgovci in obrtniki, potem pa bode izginil strah pred propadom kmetijskega stanu.

Ali se naj snujejo s kmetijskimi zadrugami ob enem tudi konzumna društva?

Na kratko rečeno: ne! Konzumna društva s pravicami trgovinstva in krčmarstva, to za kmetijsko zadrugo ni. In kdor je odkrit prijatelj kmetijskemu stanu in njegov pospeševatelj v blagostanju, ta bode povsodi zoper konzumna društva na kmetih, in to zato, ker ista kmetu nič ne koristijo, pač pa mu škodujejo. Kmetovalec naj ostane pri svojem kmetijstvu, naj svoje polje mirno in pravilno obdeluje, naj se zjedini v združeno kupovanje kmetijskih potrebščin in skupno prodajo poljedelskih pridelkov in proizvodov, trgovino pa naj pusti za to izobraženim ljudem. Pač se naj zjedini s trgovci, da se tako blago še v večji meri skupno naročuje, kar je ceneje, in tako bodo po trgoveih tudi delavci dobili ceneje blago, čeprav niso udje zadrug. Konzumna društva s trgovino se ne bodejo na kmetih nikjer dolgo držala, zato naj se ne snujejo.

Kakor s trgovino, tako je tudi s krčmo pri konzumnih društvih. Tudi te niso za kmetijske zadruge. Kmetijske zadruge ne smejo imeti namena, ljudstvo privaditi nezmernega zavživanja alkoholičnih pijač, ampak naloga kmetijskih zadrug je in mora biti, da se ljudstvo dovede do varčnosti, treznosti in delavnosti. In ravno tega namena ne dosežajo krčme konzumnih društev. Tam je pijača na videz ceneja, a ravno to je zapeljivo, da se zapije več; s tem pa se zapravlja tudi več časa, denarja in kar je največjega pomena, zdravje. Zato pa se naj nikjer pri kmetijski zadrugi ne vpelje konzumno društvo z odprto trgovino ali pa krčmo, ker to dvojje ni za kmetijske zadruge priporočljivo.

Kakor že rečeno, kmetijske zadruge naj imajo in morajo imeti namen, da zedinijo kmetovalce in druge gospodarje v postavno pravilno organizovano armado, katera bode z združenimi močmi in nesebično delala nato, da si izboljšajo kmetovalci svoje stanje, da si z umnim in racionalnim gospodarstvom, po strokovnih šolah in napravah ter po svojem zastopništvu na merodajnih krajih pridobijo blagostanje, da postanejo spoštovani udje človeške družbe. To naj bode namen kmetijskih zadrug.

Konečne besede.

Predstoječe vrstice napisal sem vsem, katerim je blagor ljudstva pri sreči in kateri še ne vedo, kaj pomenijo kme-

tijske zadruge in kako se iste snujejo. Iz teh skromnih stavkov, upam, da bode vsak priprosti mož, kateri le hoče, razvidel, kako potrebno je, da se kmetijski stan organizira, kako se isti organizira, kako se naj ta organizacija vodi, da bode imela zaželeni uspeh. Povedal sem na kratko, kaj kmetijskim zadržam koristi in kaj jim škoduje, povedal sem, kedo je prijatelj in kedo ni prijatelj ljudstva. Spisal sem to knjižico, uvidevši, da je za to neobhodna potreba, ker bi se kmetovalci radi organizirali, pa ne vedo kako, vse jim je novo in temno, a drugi pa jim ne pomagajo, ampak jih celo strašijo. Skušal sem tukaj priprosto, v domači besedi in na kratko razložiti namen in pomen kmetijskih zadrug, in upam, da me bode vsak razumel, ki se zanima za to stvar.

Vsem pravim, odkritim in nesebičnim rodoljubom pa kličem: Na delo bratje, na delo za blagor našega ljudstva in domovine. Zjedinimo se kmetijske gospodarske zadruge, da bomo tako jedino, složno, nesebično delali iz odkrite ljubezni do naroda za povzdigo narodnega blagostanja, vsi za enega, jeden za vse. Ne pustimo se plašiti po puhlih slavohlepci, po malovrednih sebičnejih, za nami je vse pošteno ljudstvo. Pustimo na strani vso politiko, kedar delamo za blagostanje ljudstva, pustimo na strani strankarstva in stanovska nasprotstva, saj delamo le na to, da se otme ljudstvo gmotnega pogina. Na tem polju bodimo vsi stanovi jedini, naj so naša politična nasprotstva še tako velika; kajti le to nam bode rodilo čast, blagostanje naroda in s tem tudi spoštovanje drugih narodnih nasprotnikov.

To se mi je zdelo potrebno, da sem pridejal tej kratki razpravi, in upam, da bodejo iz srca govorjene besede našle zopet pot do srca, vsaj pri ogromni večini naroda, kateri bode gotovo dospel do prave, temeljite sreče in trdnega blagostanja, če se bode ravnal po naukih skušenih, nesebičnih mož ter se trdno držal naslednjega gesla:

Delujmo vsi stanovi umno, vztrajno, združeno in organizirano, pošteno in nesebično, brez razločka stanu in stranke, brez vmešavanja politike, a z zaupanjem in trdnim prepričanjem na Stvarnika nebes in zemlje, našega Boga, za izobrazbo in blagostanje ljudstva, kajti z blagostanjem ljudstva pride ljubezen do naroda, pride ljubezen do domovine, pride nepremakljiva vera do Boga in potem pride tudi čas, da se more postaviti naše ljudstvo ponosno v vrsto drugih kulturnih narodov!

Obrazec 2.

Zapisnik.

Spisan pri osnovalnem zborovanju kmetijske zadruge za
 vknjižene zadruge
 z omejenim poroštvom v

Podpisani se zjedinijo na podlagi zadružne postave z dne
 9. aprila 1873 drž. zak. šte. 70, da si z ravnokar prečitanimi
 in odobrenimi pravili, osnujejo kmetijsko zadrugo vknjiženo
 zadrugo z omejenim poroštvom v

..... V to svrho sledijo naši
 podpisi:

N. N. N. N. N. N. N. N.

V smislu zadružnih pravil izvolil se je naslednji odbor
 zadruge:

Gospod N. N. župnik, načelnikom.

„ N. N. kmet, namestnikom.

„ N. N. učitelj, tajnikom.

„ N. N. kmet, blagajnikom.

„ N. N. kmet, odbornikom.

„ N. N. „ „

„ N. N. „ „

V nadzorništvo izvolili so se naslednji gospodje:

Gospod N. N. kmet.

„ N. N. oskrbnik.

„ N. N. trgovec.

„ N. N. kmet.

„ N. N. kmet.

Nato se zapisnik sklene in odbor ga podpiše:

N. N. N. N. N. N.

V dne 1...

N. N. zapisnikar.

Obra-
Knjiga

Tek. št.	Zadružnika		Stan	Stanuje v občini
	ime	priimek		
1	Franc	Orožen	kmet	Jurklošter
2	Ivan	Žgank	učitelj	Ornaves
3	Jožef	Ulševce	duhovnik	Gora

Obra-
Dnevna

1899	Tek. št.		Dobil		Dal	
			K	h	K	h
5./3.	1	Jernej Privšek	150	—	—	—
10./3.	2	Heilinger & Comp., Dunaj . .	—	—	600	—

Obra-
Blagajna

1899	Tek. št.		Štev. dnev.	Dobil		Dal	
				K	h	K	h
5./3.	8	Jernej Privšek na blagu .	1	150	—	—	—
10./3.	9	Heilinger & Comp., Dunaj .	2	—	—	600	—

zec 3.
zadružnikov.

Vstopa in vsprejema			Število vplačanih določev	Znesek		Odpovedi			Število odpovedanih določev	Znesek		Izstopa		
dan	mesec	leto		K	h	dan	mesec	leto		K	h	dan	mesec	leto
1	4	1899	4	40	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
16	5	1899	1	10	—	15	5	1900	1	10	—	15	11	1900
1	6	1899	3	30	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

zec 4.
knjiga.

1899	Tek. št.		Dobil		Dal	
			K	h	K	h
1./4.	27	Ivan Veršeč	60	—	—	—
1./4.	28	Franc Ogrizek	120	—	—	—
4./4.	29	vložil	—	—	180	—

zec 5.
knjiga.

1899	Tek. št.		Štev. dnev.	Dobil		Dal	
				K	h	K	h
1./4.	14	Ivanu Veršeču na blagu .	27	60	—	—	—
1./4.	15	Franc Ogrizek na blagu .	28	120	—	—	—
4./4.	16	v posojilnico vložil . . .	29	—	—	180	—

Obra-
Knjiga

Tek. število	Naročevalca			Dan naročila	Predmet naročila	
	ime	preimek	bivališče		kupi se naj	proda se naj
1	Janez	Počen	Orehovce	14./6. 1899	umetno gnojilo	—
2	Jožef	Užmah	Karlovec	15./6. 1899	—	žito
3	Franc	Planec	Brezovo	1./11. 1899	—	vino
4	Janez	Srnc	Vrhi	1./12. 1899	—	les
5	Urban	Vosle	Zole	1./12. 1900	—	—

Obra-

Saldo

Dati.

Heilinger

	K	h
6. avgusta 1899 za gotovino	1200	—

Janez

	K	h
10. oktobra 1899 za gotovino na račun	100	—
10. novembra 1899 za gotovino	300	—
—	400	—
—		

zec 6.

naročnikov.

Množina								Naročila se je odposlalo	Naročila se je izvršilo	Sveto, za katero se je posredovalo	Provizije za to posel znaka	Opomnja
kupi se naj			najame se posejilo		proda se naj							
kilogr.	litra	metrov komad.	K	h	kilogr.	litra	metrov komad.					
1000	—	—	—	—	—	—	—	20./6. 1899	1./7. 1899	60 —	1 80	
—	—	—	—	—	2000	—	—	16./6. 1899	16./6. 1899	80 —	2 40	
—	—	—	—	—	1000	—	—	—	11./15. 1899	400 —	12 —	
—	—	—	—	—	—	60	—	12./12. 1899	1./1. 1900	120 —	3 60	
—	—	—	500	—	—	—	—	—	1./1. 1900	500 —	15 —	

zec 7.

konti.

& Comp., Dunaj.

Imeti.

	K	h
6. avgusta 1899 za račun 1. avgusta 1899	1200	—

Govojshek.

	K	h
10. oktobra 1899 za račun	400	—
—		
—	400	—

Obra-
Knjiga

Prejeto.

Umetni

			Kilogr.	K	h
6. avgusta 1899 od Heilinger & Comp., Dunaj			200000	1200	
Dobiček			—	200	
			—	1400	

Vino

			Hekt.	K	h
10. oktobra 1899 od Janeza Govejšek Dobiček			20	400	
			—	200	
			—	600	

Obra-
Knjiga

Deleža št. 1.

Ime: *Frane Vidie, Grobelno.*

Datum vplačanja ali izplačanja			Število blagajne knjige	Deleži		Obresti dorastle		Obresti izplačane		Opomba
leto	mesec	dan		vplačani	izplačani	K	h	K	h	
				kron	kron					
1899	4	1	4	24	—	—	—	—	—	
1900	4	1	24	—	—	—	72	—	—	

zec 8.

blaga.

gnoj.

Oddano.

			Kilogr.	K	h
10. septembra 1899 na Frane Klanžerja			50000	350	—
10. septembra 1899 na Ivana Vrana			50000	350	—
10. septembra 1899 na Jožefa Zopod			100000	700	—
			200000	1400	—

leta 1899.

			Hekt.	K	h
1. novembra 1899 Jurju Oblak . .			5	150	—
1. novembra 1899 Jožefu Orel . .			10	300	—
1. novembra 1899 Jerneju Mastnak			5	150	—
			20	600	—

zec 9.

deležnikov.

Deleža št. 2.

Ime: *Vinko Harba, Slivno.*

Datum vplačanja ali izplačanja			Število blagajne knjige	Deleži		Obresti dorastle		Obresti izplačane		Opomba
leto	mesec	dan		vplačani	izplačani	K	h	K	h	
				kron	kron					
1899	6	15	17	12	—	—	—	—	—	

Obra-
Glavna
Prejemki. Denarni promet

	K	h
Vstopnine	80	—
Deleži	300	—
Za blago	4740	—
Subvencije	300	—
Vzdiglena vloga	76	70
	5496	70

Dohodki. Račun

Gotovina za blago	4740	—
Terjatev	90	—
	4830	—

Zguba. Račun zgube

Obresti	9	—
Odpis inventarja	16	—
Uradni stroški	80	—
Najemnina	30	—
Porabljene tiskovine	10	—
Čisti dobiček	415	—
	560	—

Aktiva. Bilanca

Gotovina dne 31. decembra 1898	170	40
Naloženi denar	260	60
Od tega obresti	6	—
Vrednost inventarja po odbitku 15%	707	—
Terjatev	90	—
	1234	—

Vrhnika, dne 31. decembra 1898.

Predstojništvo:

Ravnatelj: Tajnik: Blagajnik:
Jožef Klie. Ivan Pere. Jernej Opiter.
Odbornika:
Juri Glavnik, Janez Kokol.

zec 10.

knjiga.

leta 1899.

Izdaki.

	K	h
Za blago	4260	16
Uradni stroški	80	—
Tiskovine	40	—
Inventar	216	14
Najemnina	30	—
Hranilna vloga	700	—
Gotovina	170	40
	5496	70

blaga. Stroški.

Gotovina za blago	4260	—
Dolg	450	—
Dobiček	120	—
	4830	—

in dobička. Dobiček.

Narastle obresti od vlog	140	—
Subvencija	300	—
Račun blaga	120	—
	560	—

leta 1899. Pasiva.

30 deležev à 10 Kr	300	—
Obresti od deležev	9	—
Dolg	450	—
Rezervni zaklad	60	—
Čisti dobiček	415	—
	1234	—

Ta računski sklep z glavnimi i pomožnimi knjigami primerjali in v redu našli.

Vrhnika, dne 15. januarja 1899.

Nadzornišvo:

Anton Veter, Jožef Hren, Franc Košen.

